

De nasjonale forskningsetiske komiteene

NESH – Den nasjonale forskningsetiske komité for
samfunnsvitenskap og humaniora
Kongens gate 14
0153 Oslo
post@etikkom.no

Din dáhton / Deres dato:
27.5.2015

Din ref. / Deres ref.:
181/2015

Min dáhton / vår dato:
17.09.2015

Min ref. / vår ref.:
15/00423-1

Áššemeannudeaddji/saksbehandler:
Per Vilhelm Söderbaum
Per-Vilhelm.Soderbaum@samiskhs.no

Samisk høgskoles svar på høringsrunde for NESHs "Forskningsetiske retningslinjer for samfunnsvitenskap, humaniora, juss og teologi"

Sámi allaskuvla / Samisk høgskole og i sin tid Nordisk Samisk Institutt (NSI ble samordnet med høgskolen i 2005) har i likhet med andre forskningsinstitusjoner alltid hatt forskningsetiske spørsmål på agenda. Som en urfolksinstitusjon er vi spesielt opptatt av forskningsetikk knyttet til urfolksforskning. I internasjonal sammenheng brukes det begreper som «research on, about and with indigenous people». Det har skjedd mye på dette feltet i løpet av siste 15 år. Våre endringsforslag og kommentarer til NESH forskningsetiske retningslinjer er derfor i hovedsak fokusert på urfolksforskning og samisk forskning.

Sentrale publikasjoner om samisk og urfolksforskning i Norge

I Butenschøn-rapporten *Langs lange spor – om samisk forskning og høyere utdanning* (2012), påpekes de etiske spørsmålenes betydning i samisk forskning. Utvalget poengterer at assimileringspolitikken har satt dype spor og lært oss at i forskning på grupper som har vært og kan være utsatt for stigmatisering, og at man må være spesielt oppmerksom i både metodebruk og formidling av forskningsresultater: «Kravet om formidling av kunnskap øker betydningen av å utvikle samisk som vitenskaps- og formidlingsspråk. I dag er også eiendomsrett til og kommersialisering av kunnskap et viktig forskningsetisk område, særlig overfor grupper som har en svak politisk posisjon, som for eksempel urfolk.» (*Langs lange spor – om samisk forskning og høyere utdanning*, s 57).

Videreutvikling av samisk som vitenskapsspråk i Norge nevnes i flere kunnskapspolitiske dokumenter, bl.a. i Nasjonal rekrutteringsstrategi for samisk høyere utdanning. Samisk høgskole har et nasjonalt ansvar for videreutvikling av samisk som forskningsspråk.

Vi viser også til seminaret og rapport om forskningsetikk i samisk forskning, som NESH arrangerte i 2002, samt rapport om etikk i samisk og urfolksforskning, basert på et seminar i regi av NSI i 2006 (rapporten «*Ethics in Sámi and Indigenous Research*» er vedlagt). I det sistnevnte seminaret deltok det daværende sekretariatsleder for NESH, Hilde Wisløff Nagell. En av seminarets konklusjoner i 2006 var et forslag om å komplementere NESH retningslinjer på det som angår urfolksforskning, på et generell grunnlag (*Ethics in Sámi and Indigenous Research*, s 141).

På bakgrunn av overnevnte oversender Samisk høgskole herved sine forslag og kommentarer til NESH forskningsetiske retningslinjer.

Kommentarer og tillegg

Samisk høgskole mener at begreper «urfolk» og «urfolksforskning» bør inkluderes i NESH retningslinjer. Vi viser til NENT retningslinjer som også er på høring. Et kapittel «Forholdet mellom forskning og andre kunnskapsbærere og kunnskapsformer» inneholder veiledning ift forskning som angår urfolk og tradisjonell kunnskap. Dette er viktige temaer særlig i samfunnsforskning, humaniora og juss. Vi foreslår derfor at også NESH retningslinjer nevner «urfolk» og «tradisjonell kunnskap» og gjerne setter en kryssreferanse til NENT der det er naturlig.

Tillegg til Kap. 3. Forskningens ansvar

Vi foreslår et tillegg om urfolksforskning:

Urfolksforskning kan utføres både av majoritetsforskere og de som selv hører til urfolk. I Norge gjelder det særlig samisk forskning. Det viktigste etiske aspektet i urfolksforskning er at forskningen skal være relevant og nyttig, ikke bare for vitenskapens skyld, men også for urfolkssamfunnet.

Til denne formuleringen foreslår vi en referanse (footnote) til de nyeste (2014) kanadiske forskningsetiske retningslinjer for forskning som berører urfolk:

Et eksempel på forskningsetisk veiledning i urfolksforskning kan finnes ved Panel for forskningsetikk i Canada (*Panel on Research Ethics*), kapittel 9 «Research Involving the First Nations, Inuit and Métis Peoples of Canada» (<http://www.pre.ethics.gc.ca/eng/policy-politique/initiatives/tcps2-eptc2/chapter9-chapitre9/#toc09-1>)

Presisering i formuleringen og tillegg (markert med gråfarge):

«God og etisk forsvarlig forskning innbefatter også vurderinger av utilsiktede og uønskete konsekvenser. Særlig aktsomhet er påkrevet i urfolksforskning. Forskeren må forsikre seg om at forskningen ikke bryter med lover og regler eller utgjør en risiko for mennesker, samfunn og natur i tråd med de forskningsetiske prinsippene om bærekraft og føre-var»

...

«Videre har forskere innenfor humaniora og samfunnsvitenskap et spesielt ansvar for å opprettholde og videreutvikle norsk som forskningsspråk og samisk som forskningsspråk der det er naturlig. Både norsk og samisk Et norsk forskningsspråk er viktig som grunnlag for tilbakeføring av resultater til de berørte, samt for formidling til allmennheten og til det offentlige ordskiftet om forskning, samfunn og etikk.»

Tillegg til Kap. 24. Forskning i andre kulturer

Presisering i formuleringen og tillegg (markert med gråfarge). Vi mener at begrepet «urfolk» bør inkluderes her. Begrepet «urfolk» er ikke synonym til begrepet «minoritet», og trenger heller ikke nødvendigvis defineres som «en utsatt kultur». Vi mener etikk er viktig i initieringsfase av et forskningsprosjekt i samfunnsforskning, forskning i andre kulturer og i urfolksforskning. «Initiering» bør etter vår mening nevnes i dette kapitlet:

«Kravene til samtykke fra enkeltpersoner som lever i samfunn som skal utforskes, må kombineres med kunnskap om og respekt for lokale tradisjoner, tradisjonell kunnskap¹ og etablerte autoritetsforhold. Forskeren bør i størst mulig grad samarbeide med lokalbefolkning, representanter for den aktuelle kultur, samt lokale myndigheter. Ønsker om lokal medbestemmelse eller kontroll kan skape konflikter i forhold til forskningens krav om kvalitet og uavhengighet. Dette stiller store krav til planlegging og gjennomføring av prosjekter. Dette stiller store krav til initiering, planlegging og gjennomføring av prosjekter, spesielt i urfolksforskning.

Ved forskning på utsatte kulturer, som minoritetskulturer, og på urfolk bør man være særlig varsom med å operere med inndelinger eller betegnelser som gir grunnlag for urimelig generalisering. I urfolksforskning bør man være spesielt oppmerksom i både metodebruk og formidling og tilbakeføring av forskningsresultater.»

De to siste setninger kan integreres i en setning.

Tillegg til Kap. 47. Tilbakeføring av forskningsresultater

Presisering i formuleringen og tillegg (markert med gråfarge). Slik som vi leser NESH retningslinjer, så brukes det i andre kapitler to parallelle begreper, som «informanter» og «forskningsdeltakere». Dette synes vi er bra og relevant for urfolksforskning. I kap. 47 bør derfor NESH bruke begge begreper:

«Informanter som deltar i forskning og andre forskningsdeltakere har krav på å få noe tilbake. Dette gjelder også forskning hvor store informantgrupper er involvert, spesielt i urfolksforskning. Offentlig forskningsformidling kan være med på å oppfylle dette kravet, der hvor direkte kontakt med hver enkelt informant ikke er mulig.

¹ Referanse til NENT forskningsetiske retningslinjer, kapittel «Forholdet mellom forskning og andre kunnskapsbærere og kunnskapsformer».

Informanter skal også ha anledning til å korrigere misforståelser der det er mulig. Forskeren skal derfor tilrettelegge resultatene slik at sentrale funn og innsikter formidles på en måte og på et språk som er forståelig for mottakerne.»

Med hilsen,

Gunvor Guttorm
rektor

Per Vilhelm Söderbaum
forskningsrådgiver

Miiddus/vedlegg: Final_raporta_2008-1_rfs.pdf («*Ethics in Sámi and Indigenous Research*»)

Kopiiija/ kopi til: -